

Το "τι" και το "πώς" στη Διαθεματική

Μαρτίνου Σωτηρία, Δρ., Σχολική Σύμβουλος ΠΕ70.

4η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Π.Ε. Ν. Ηρακλείου, Περιφερειακή Δ/ση Κρήτης

Περίληψη

Στην εισήγησή μας, με αφετηρία την οριοθέτηση της διαθεματικής, θα προσδιοριστεί η διαφορά της από τη διδασκαλία των χωριστών μαθημάτων και θα αναλυθούν οι ψυχολογικοί και φιλοσοφικοί λόγοι που την τεκμηριώνουν θεωρητικά. Για τον καλύτερο συνδυασμό θεωρίας και πράξης θα παρουσιαστούν οι μέθοδοι που εφαρμόζονται στη διαθεματική (μέθοδος project, κέντρα ενδιαφέροντος, περιβαλλοντική μελέτη) με συγκεκριμένα πρακτικά παραδείγματα από μαθήματα του Δημοτικού Σχολείου και την Ευέλικτη ζώνη. Στις τέσσερις φάσεις της διαθεματικής προσέγγισης, θα προσδιοριστεί ο τρόπος επιλογής των θεμάτων, ο προγραμματισμός από την πλευρά του εκπαιδευτικού, ο καθορισμός των στόχων, των μέσων και των υλικών που θα αξιοποιηθούν, ο προσανατολισμός των μαθητών στην ενότητα, η αξιοποίηση των πηγών από τους μαθητές, η συλλογή και η ταξινόμηση του υλικού, και η επεξεργασία των πληροφοριών. Στη διαθεματική, η επεξεργασία των πληροφοριών ολοκληρώνεται με την οργάνωση ομαδικών και ατομικών εργασιών, καθώς και με εργασία με ολόκληρη την τάξη. Για την επιτυχία της διαθεματικής θα τονιστεί η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στην οικοδόμηση της γνώσης και η σύνδεση με τις εμπειρίες, τα βιώματα και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, αλλά και η αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων αξιολόγησης. Οι επισκέψεις στο πεδίο, για συλλογή υλικού και πληροφοριών, δίνουν στη διαθεματική προσέγγιση ένα ιδιαίτερο βιωματικό χαρακτήρα, καθώς εμπλέκουν το μαθητή άμεσα στην πραγματικότητα που μελετάει και επιβεβαιώνουν πως η μάθηση δεν είναι μια πράξη θέασης.

Λέξεις-κλειδιά: διαθεματική προσέγγιση, μέθοδοι, φάσεις, ενεργητική συμμετοχή, βίωμα.

Zusammenfassung

In der Präsentation, werden wir mit einer Definition des fachübergreifenden Unterrichts beginnen. Anschließend wird der Fachunterricht dem fachübergreifenden gegenüber gestellt, um die psychologische und philosophische Grundlegung beider miteinander zu vergleichen. Für die beste Kombination von Theorie und Praxis werden die Methoden, die man in dem fachübergreifenden Unterricht praktiziert, dargestellt, wie Projektmethode, Freiarbeit, u.a., mit konkreten Beispielen aus verschiedenen Grundschulklassen und dem „Flexiblen Bereich“ des Wochenplanes. In den vier Phasen des fachübergreifenden Unterrichtsansatzes, wird analysiert, wie der Unterricht geplant, die Themen ausgewählt, die Unterrichtsziele festgestellt, die Unterrichtsmedien und -materialien in dem Unterricht eingesetzt werden und wie die Schüler die notwendigen Informationen aussuchen, sammeln und verarbeiten. In dem Interdisziplinären Unterricht wird normalerweise die Informationsverarbeitung in Partner- und Gruppenarbeit in Kombination mit Klassengespräch abgeschlossen. Um der fachübergreifende Unterricht erfolgreich zu sein, wird die aktive Beteiligung der Schüler in der Wissenskonstruktion und eine enge Verbindung mit ihren Interessen und Vorerfahrungen vorausgesetzt. Sehr wichtig ist auch die Einsetzung von alternativen Unterrichts- und Evaluationsmethoden. Besuche vor Ort tragen der Informationssammlung bei und geben dem fachübergreifenden Unterricht einen besonderen Erlebnischarakter, indem die Schüler am Lernprozess aktiv teilnehmen und Sachinformationen selbstständig verarbeiten lernen statt sie passiv aufzunehmen.

1. Εισαγωγή.

Λέγοντας "διαθεματική " εννοούμε εκείνη τη μορφή διδασκαλίας στην οποία, από τη μια, το περιεχόμενο της διδασκαλίας ενιαιοποιείται, και από την άλλη, η διδασκαλία είναι εργαστηριακής και ευρηματικής μορφής."(Θεοφιλίδης 1987, σ.13)

Ενιαιοποίηση στο περιεχόμενο διδασκαλίας σημαίνει πως τα ξεχωριστά μαθήματα καταργούνται και τη θέση τους παίρνει εργασία με θέματα, που εξετάζονται από πολλές οπτικές, δηλαδή εργασία που συγχρόνως αφορά διαφορετικά μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος. Στη διαθεματική, το περιεχόμενο της διδασκαλίας αντιμετωπίζεται ως κάτι το ενιαίο και αδιαίρετο και το ωρολόγιο πρόγραμμα χάνει την παραδοσιακή του μορφή, δηλαδή τις σαφώς καθορισμένες χρονικές περιόδους με τα διακριτά μαθήματα. Δύο είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της διαθεματικής προσέγγισης: α) η ενιαιοποίηση και όχι ο κατακερματισμός της γνώσης και β) η αναζήτηση της γνώσης με διερευνητικό και βιωματικό τρόπο. (Ματσαγγούρας, 2006)

Όταν λοιπόν μια ομάδα παιδιών εργάζεται με βάση τη διαθεματική προσέγγιση για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, για το διάστημα αυτό καταργούνται τα ξεχωριστά μαθήματα και τα παιδιά ασχολούνται με εργασία που σχετίζεται με δραστηριότητες διαθεματικής μορφής.

Παράλληλα με την ενιαιοποίηση του περιεχομένου της διδασκαλίας, η διαθεματική καινοτομεί και ως προς **τη μέθοδο εργασίας** της που ενθαρρύνει την αυτενέργεια των μαθητών. Ο μαθητής τοποθετείται μπροστά σε καταστάσεις μάθησης που προϋποθέτουν δράση, καθώς πρέπει ο ίδιος, να παρατηρήσει, να σκεφτεί, να συγκρίνει, να βγάλει συμπεράσματα, να εκφέρει κρίσεις, να ταξινομήσει γνώσεις και συμπεράσματα, να δοκιμάσει λύσεις στα προβλήματα του, να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα και τις απορίες του, να δοκιμάσει ενθουσιασμούς και απογοητεύσεις στις προσπάθειες του αυτές, να συγκρίνει πείρα και γνώσεις. (Θεοφιλίδης 1987, σ.16)

Η αυτενεργός μάθηση στοχεύει να βοηθήσει το μαθητή να γίνει ένα δημιουργικό άτομο, καθώς μέσα από την αναζήτηση λύσεων στα διάφορα προβλήματα που έχει μπροστά του, ικανοποιεί τα ενδιαφέροντα και τη διάθεση του για δράση.

Η μέθοδος εργασίας που εφαρμόζεται στη διαθεματική προσέγγιση αξιολογεί σε μεγάλο βαθμό και τη φυσική εποπτεία. Οι μαθητές πρέπει να έχουν σαφείς παραστάσεις των πραγμάτων, γι' αυτό και κατά τη διάρκεια της εργασίας, είναι χρήσιμο να παρατηρούν τα διδασκόμενα στη φυσική τους θέση, μέσα στο περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται, να κάνουν πειράματα και διάφορες κατασκευές.

Τέλος, η μέθοδος εργασίας προάγει την αγωγή στην αυτομόρφωση. Η διδασκαλία, ως πορεία εργασίας τοποθετεί το μαθητή μπροστά σε κάποιο πρόβλημα, ώστε να βρεθεί κάτω από την πίεση μιας απορίας και να νιώσει την ανάγκη να ενεργήσει για να βρει τη λύση του. Βασικά εφόδια που πρέπει να διαθέτει ο μαθητής για να μπορεί να οδηγηθεί στην αυτομόρφωση και τα οποία αποκτά με τη διαθεματική προσέγγιση είναι τα εξής:

- Ικανότητα για συλλογή και ταξινόμηση δεδομένων
- Ικανότητα για διεξαγωγή πειραμάτων και ανάλυση των αποτελεσμάτων τους
- Ικανότητα για διατύπωση υποθέσεων και συμπερασμάτων
- Ικανότητα για ανάγνωση και κατασκευή χαρτών και σχεδιαγραμμάτων
- Ικανότητα προφορικής και γραπτής έκφρασης

2. Μορφές της διαθεματικής.

Η πιο γνωστή μέθοδος της διαθεματικής είναι η *μέθοδος project*. Εισηγητής αυτής της μεθόδου είναι ο αμερικανός παιδαγωγός William Kilpatrick, στενός συνεργάτης του Dewey αμερικανού παιδαγωγού και φιλόσοφου, γνωστού εισηγητή της μεθόδου των προβλημάτων. (Κανάκης 2001.)

Βασικό γνώρισμα της μεθόδου είναι ότι θέτει το μαθητή μπροστά σ' ένα πρόβλημα, ώστε να νιώσει την πίεση μιας απορίας και την επιθυμία να συμπληρώσει ένα χάσμα.

Προβλήματα που μπορούν να τεθούν, για παράδειγμα είναι:

- Ποια δίαιτα αδυνατίσματος είναι η πιο αποτελεσματική;
- Ποια παραθεριστική περιοχή στην Κρήτη είναι η πιο πολυσύχναστη;
- Πόσα χρήματα δαπανά μια οικογένεια για τη σταθερή και την κινητή τηλεφωνία;

Οι μαθητές ξεκινούν από κάποιο πρόβλημα, κάνουν υποθέσεις, επισημαίνουν πηγές από τις οποίες μπορούν να αντλήσουν δεδομένα που σχετίζονται με το πρόβλημα που μελετούν, συγκεντρώνουν και οργανώνουν δεδομένα και επαληθεύουν ή απορρίπτουν τις υποθέσεις που διατύπωσαν. (Θεοφιλίδης 1987, σ.27)

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σ' αυτή τη διαδικασία είναι, να θέσει το μαθητή μπροστά σε προβληματικές καταστάσεις και να τον παρακινήσει σε δράση.

Δεύτερη μορφή διαθεματικής προσέγγισης είναι τα *κέντρα ενδιαφέροντος*, γνωστά στην Ελλάδα και με άλλες ονομασίες, όπως «ενιαία διδασκαλία» και «διδασκαλία βάσει ενοτήτων».

Ένα κέντρο ενδιαφέροντος ξεκινάει μ' ένα θέμα, το οποίο συγκεντρώνει μεγάλο ενδιαφέρον από τα παιδιά, με αποτέλεσμα οι δραστηριότητες μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, να αφορούν αυτό το θέμα. Τέτοια θέματα μπορεί να είναι οι διατροφικές συνήθειες, η ενδυμασία, η κατοικία, τα ζώα, τα φυτά, περιεχόμενα της διδασκαλίας που αντλούνται κυρίως από τη φύση.

Η μορφή αυτή της διαθεματικής προσέγγισης μπορεί να ξεκινήσει με ολόκληρη την τάξη, να ακολουθήσει ομαδική εργασία, δηλαδή χωρισμός της τάξης σε ομάδες και μετά εξατομικευμένη εργασία. Ο εκπαιδευτικός κυρίως προγραμματίζει την εργασία που διαρκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Τρίτη μορφή διαθεματικής προσέγγισης είναι η *περιβαλλοντική μελέτη* ή σπουδή του περιβάλλοντος που συσχετίζει τη διδασκαλία με το περιβάλλον και βοηθά τα παιδιά να γνωρίσουν τον κόσμο μέσα στον οποίο ζουν, καθώς και το άμεσο τους περιβάλλον.

Η εργασία ξεκινά με θέματα τοπικού περιβάλλοντος και έπειτα επεκτείνεται στο ευρύτερο περιβάλλον. Έτσι ο μαθητής γνωρίζει σιγά-σιγά το περιβάλλον, ξεκινώντας από το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει, στη συνέχεια γνωρίζει το περιβάλλον της πατρίδας του και τέλος το πανανθρώπινο περιβάλλον. (Θεοφιλίδης 1987, σ.22)

Το θέμα τοπικού περιβάλλοντος δεν έχει αποκλειστική σύνδεση με τη φύση και μπορεί να σχετίζεται με κάποιο ιστορικό μνημείο ή με την τοπική βιομηχανία.

Ένα σημαντικό μέρος της εργασίας γίνεται έξω από την τάξη, με επίσκεψη στο πεδίο.

3. Θεωρητικές βάσεις της διαθεματικής.

Οι κύριες θεωρητικές βάσεις της διαθεματικής είναι :

(1) η ψυχολογική και

(2) η φιλοσοφική

Η διαθεματική θεμελιώνεται στα πορίσματα της μορφολογικής ψυχολογίας. (Θεοφιλίδης 1987, σ.37) Όσοι τάσσονται υπέρ αυτής, υποστηρίζουν ότι γενικά η ολότητα δεν είναι απλό άθροισμα των μερών, γιατί τα μέρη συνενούμενα προσδίδουν στην ολότητα μια λειτουργία που το καθένα από μόνο του δεν την έχει. (Θεοφιλίδης 1987, σ.38) Έτσι και η μάθηση στη διαθεματική βασίζεται στην αντίληψη των πραγμάτων ως ολότητες, αλλά στη συνέχεια προχωράει προς την κατανόηση των επιμέρους και ύστερα στην ανασύνθεσή τους.

Επίσης, σύμφωνα με την ψυχολογική βάση, ο εκπαιδευτικός πρέπει να φροντίζει να υπάρχει μέσα στην τάξη ένα καλό ψυχολογικό κλίμα. Καλές διαπροσωπικές σχέσεις είναι απαραίτητο να υπάρχουν μεταξύ του εκπαιδευτικού και των μαθητών αλλά και των μαθητών μεταξύ τους.

Όταν ο εκπαιδευτικός καταγράφει τους στόχους που θέλει να επιτύχει, θα πρέπει να έχει στο νου του ότι οι μαθητές αφομοιώνουν καλύτερα τις γνώσεις όταν δραστηριοποιούνται ενεργά οι ίδιοι.

Η διαθεματική έχει και φιλοσοφικό υπόβαθρο, που είναι τον πραγματισμό και τον υπαρξισμό.

Ο πραγματισμός αναφέρεται στην αλληλεπίδραση που υπάρχει ανάμεσα στους μαθητές και το έμπυχο και άψυχο περιβάλλον. Όταν εργάζεται ένας μαθητής (αυτενέργεια) αποκτά εμπειρία η οποία στη συνέχεια, με την πάροδο του χρόνου, ανασυντίθεται, εμπλουτίζεται και τον κάνει πιο ικανό στον τρόπο αυτομόρφωσής του.

Ο υπαρξισμός σχετίζεται με την ικανότητα του μαθητή να αποφασίζει συνειδητά και να είναι υπεύθυνος για τον εαυτό του. «Η γνώση θέτει το άτομο ενώπιον του εαυτού του και το φέρνει σε επαφή με τη φύση και την ουσία του ως ατόμου». (Θεοφιλίδης 1987, σ. 61) Η εμπειρία δηλαδή προκύπτει μέσα από την ελεύθερη επιλογή της γνώσης και της ενεργητικής συμμετοχής στα δρώμενα της τάξης.

Η γνώση σύμφωνα με αυτές τις φιλοσοφικές βάσεις, θα πρέπει να μεταδίδεται ενιαία και αδιαίρετη καταργώντας τα διακριτά μαθήματα. Η διαθεματικότητα **ως εχθρός** της αποσπασματικότητας και της παπαγαλίας, **είναι μητέρα** της Ευέλικτης Ζώνης και των σχεδίων Εργασίας, τρόπος οργάνωσης των Αναλυτικών Προγραμμάτων, και γι' αυτό ονομάζονται διαθεματικά.

Επίσης, ο εκπαιδευτικός κατά τη διάρκεια του προγραμματισμού της κάθε διδασκαλίας, είναι απαραίτητο να θέτει στόχους σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών και να παρέχει ποικιλία ασκήσεων για τη δυνατότητα επιλογής, γιατί έτσι θα έχουν νόημα αυτά που μαθαίνουν οι μαθητές και φυσικά η συμμετοχή τους θα είναι ενεργή. Ο μαθητής θα είναι ένας ερευνητής που θα αυτενεργεί.

4. Φάσεις της Διαθεματικής

Τέσσερις φάσεις εργασίας διακρίνουμε στη διαθεματική:

- Τον προγραμματισμό της ενότητας από τον εκπαιδευτικό
- Τον προσανατολισμό των μαθητών στην ενότητα

- Τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων και
- Την παρουσίαση και αξιολόγηση της εργασίας

Πρώτη φάση

Η **πρώτη φάση** της διαθεματικής περιλαμβάνει την προετοιμασία του εκπαιδευτικού. Εδώ εντάσσεται η επιλογή του θέματος οι βασικές πτυχές του, και ο σχεδιασμός της ενότητας με κάθε λεπτομέρεια. Για τη φάση αυτή ο εκπαιδευτικός αφιερώνει αρκετό χρόνο. Την τελική απόφαση για την οριστικοποίηση του θέματος, την έχει ο εκπαιδευτικός ενώ η επιλογή κάποιες φορές γίνεται αποκλειστικά από τον ίδιο και άλλες από την αλληλεπίδραση με τους μαθητές.

Κριτήρια επιλογής της ενότητας αποτελούν:

- Η καταλληλότητα της ενότητας για τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και την ωριμότητα των μαθητών.
- Ο βαθμός στον οποίο η ενότητα είναι σύμφωνη με τους σκοπούς του αναλυτικού προγράμματος.
- Οι ευκαιρίες που προσφέρει η ενότητα για διαθεματικής μορφής εργασία.
- Τα μέσα που διαθέτει το σχολείο.

Το ερώτημα που τίθεται από τον εκπαιδευτικό για την ανάλυση του θέματος, είναι: «τι πρέπει να μάθουν οι μαθητές γι' αυτή την ενότητα;». Πρέπει η ανάλυση να γίνει, έχοντας ως αναφορά το μαθητή, ο οποίος προσπαθεί να αντιληφθεί το όλο και να επισημάνει τα μέρη του.

Ο προγραμματισμός της ενότητας συνεχίζεται με τον καθορισμό των στόχων, με την απάντηση στο ερώτημα «τι θέλουμε να κάνουν τα παιδιά στο τέλος αυτής της ενότητας;», καθώς οι στόχοι προδιαγράφουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα της διδασκαλίας.

Ακολουθεί η καταγραφή των μέσων και των υλικών που θα χρησιμοποιήσουν οι μαθητές για την άντληση των πληροφοριών. Εντοπίζονται όλες οι δυνατές πηγές μάθησης μέσα και έξω από το σχολείο. Σημαντική πηγή μάθησης είναι το έμπυχο περιβάλλον, στο οποίο συγκαταλέγονται ο δάσκαλος, αλλά και κάποια μέλη της κοινότητας τα οποία μπορούν να δώσουν στους μαθητές σημαντικές πληροφορίες, ως βάση για περαιτέρω έρευνα της θεματικής. Άλλες πηγές μάθησης είναι τα λογής-λογής έντυπα(ειδικά έντυπα, βιβλία αναφοράς, ηλεκτρονικό υλικό).

Όλη αυτή η προκαταρκτική διερεύνηση των πηγών μάθησης από τον εκπαιδευτικό, βοηθά στην προετοιμασία και εμποδωτικών εργασιών, που θα βοηθήσουν τους μαθητές, να αποκτήσουν ένα ελάχιστο ποσό γνώσεων και δεξιοτήτων. (Θεοφιλίδης 1987, σ. 61)

Ο προγραμματισμός που έκανε ο εκπαιδευτικός στη πρώτη φάση δεν είναι τελεσίδικος. Είναι απαραίτητος για τον κοινό προγραμματισμό εκπαιδευτικού και μαθητών, που θα ακολουθήσει στην τάξη και για να επιτρέψει στον εκπαιδευτικό να ασκήσει την επίδραση που πρέπει, όταν θα γίνει ο κοινός προγραμματισμός.

Δεύτερη φάση

Στη **δεύτερη φάση** της διαθεματικής διδασκαλίας οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν στον καθορισμό του περιεχομένου και της πορείας της διδασκαλίας με την υποβοήθηση της προσπάθειας από τον εκπαιδευτικό.

Ο προσανατολισμός των μαθητών στην ενότητα αρχίζει με την διέγερση του ενδιαφέροντος τους για την ενότητα που μπορεί να γίνει με:

- Την παρατήρηση του θέματος που θα αποτελέσει αντικείμενο της μελέτης μέσα στο φυσικό του πλαίσιο, μέσω της οργάνωσης ειδικών εκδρομών ή επισκέψεων

- Έκθεση εικόνων, βιβλίων, αντικειμένων
- Προβολή ταινίας
- Υπόδυση ρόλων
- Ομιλία από κάποιον ειδικό
- Κατασκευή πρακτικής εργασίας

Στη συνέχεια οι μαθητές υποβάλουν τις σκέψεις και τις παρατηρήσεις σχετικά με την ενότητα, και επισημαίνουν τις βασικές πτυχές του θέματος. Ο εκπαιδευτικός προσανατολίζει τους μαθητές στην ενότητα και φροντίζει για στην οργάνωση και διεξαγωγή της συζήτησης.

Μέσα από τη συζήτηση του εκπαιδευτικού με τους μαθητές καθορίζονται οι απαραίτητες για την ενότητα δραστηριότητες με τις οποίες θα ασχοληθεί η τάξη, και τα μέσα και τα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν. Καταρτίζεται το σχέδιο επεξεργασίας της ενότητας και γίνεται καταμερισμός της εργασίας.

Τρίτη φάση

Η **τρίτη φάση** της διαθεματικής διαρκεί περισσότερο και ο μαθητής έρχεται σ' επαφή με τις διάφορες πηγές μάθησης, συλλέγει, ταξινομεί και ερμηνεύει πληροφορίες.

Είναι απαραίτητο να υπάρχει μια ποικιλία στις πηγές που ταξινομούνται σε δύο κατηγορίες: σ' εκείνες που είναι μέσα στο σχολείο και σ' εκείνες που είναι έξω από το σχολείο.

Οι πηγές μάθησης μέσα στο σχολείο διακρίνονται στις έμψυχες και τις άψυχες. Στις έμψυχες πηγές μάθησης εντάσσονται ο εκπαιδευτικός, οι συμμαθητές και οι ειδικοί ομιλητές που έρχονται στο σχολείο και στις άψυχες τα διάφορα βιβλία που έχει εξασφαλίσει ο εκπαιδευτικός για την ενότητα, όπως τα διδακτικά εγχειρίδια, βιβλία που είναι ειδικά στο θέμα, εφημερίδες, περιοδικά. Η συλλογή εικόνων από περιοδικά, οι χάρτες, βιντεοκασέτες, τα λογισμικά και το υλικό των Νέων Τεχνολογικών, ανήκουν επίσης στις άψυχες πηγές μάθησης.

Οι εκπαιδευτικές εκδρομές και οι επισκέψεις αφορούν τις πηγές μάθησης έξω από το σχολείο. Πριν από την εκδρομή, πρέπει να προηγηθεί από τον εκπαιδευτικό ενημερωτική επίσκεψη, για να διερευνήσει τις δυνατότητες που προσφέρει η εκδρομή, τις πληροφορίες που μπορούν να συγκεντρώσουν οι μαθητές, καθώς και τα μέσα που είναι απαραίτητα για να συγκεντρωθούν αυτές οι πληροφορίες.

Η φάση της συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών ολοκληρώνεται με την οργάνωση ομαδικών και ατομικών εργασιών, καθώς και με εργασία με ολόκληρη την τάξη.

Η **τέταρτη φάση** της διαθεματικής είναι η παρουσίαση και αξιολόγηση της εργασίας. Περιλαμβάνει την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στον προγραμματισμό, την προετοιμασία και την παρουσίαση των εργασιών.

Συμμετέχοντας οι μαθητές ενεργά στην παρουσίαση των εργασιών, έχουν τη δυνατότητα να σχηματίσουν μια συνολική εικόνα για την ενότητα, να νιώσουν ότι συμβάλουν στην επίτευξη κάποιου στόχου, καθώς και να ανταλλάξουν ιδέες.

Η ενεργός συμμετοχή τους στη παρουσίαση σημαίνει ανάληψη ευθυνών από μέρους τους. Οι μαθητές μπορεί να αναλάβουν την ξενάγηση των προσκεκλημένων, να κάνουν σύντομες ομιλίες, να μοιράσουν κάτι που ετοίμασαν μέσα στα πλαίσια της ενότητας, να υποδυθούν ρόλους.

Η παρουσίαση της εργασίας μπορεί να πάρει δύο μορφές, την επίσημη και την ανεπίσημη. Επίσημη είναι η παρουσίαση που γίνεται στο τέλος της ενότητας, με τη

συμμετοχή όλων των παιδιών της τάξης και κάποιων, ίσως, προσκεκλημένων. Ανεπίσημη είναι η παρουσίαση που γίνεται μετά την ολοκλήρωση των εργασιών όλων των παιδιών μέσα στην τάξη, κατά την οποία οι εργασίες συζητούνται και αξιολογούνται.

Η παρουσίαση, και η αξιολόγηση της εργασίας μπορεί να είναι επίσημη ή ανεπίσημη. Επίσημη αξιολόγηση είναι η τυποποιημένη εξέταση που κάνει ο εκπαιδευτικός, για να διαπιστώσει το βαθμό στον οποίο επιτεύχθηκαν οι στόχοι της ενότητας από τους μαθητές ως άτομα και από την τάξη ως σύνολο και παίρνει κατά κανόνα, τη μορφή του γραπτού δοκιμίου. Ανεπίσημη αξιολόγηση είναι η συνεργατική προσπάθεια του εκπαιδευτικού και των μαθητών, να αξιολογήσουν την πρόοδο της εργασίας και τα αποτελέσματα που είχε η εργασία για τους μαθητές. Η ανεπίσημη αξιολόγηση μπορεί να γίνει με παρατήρηση από τον εκπαιδευτικό, αλλά και με ανοιχτή συζήτηση.

Τέλος, ανεξάρτητα από τις μορφές που παίρνει η αξιολόγηση προσφέρει στους μαθητές, χρήσιμες πληροφορίες που επενεργούν ως ανατροφοδότηση. (Θεοφιλίδης 1987, σ. 85)

5. Παράδειγμα διαθεματικής προσέγγισης στην ενότητα *Θάλασσα*.

- *Προγραμματισμός της ενότητας από τον εκπαιδευτικό*
- Ο εκπαιδευτικός αποφασίζει για την ενότητα που θα διδαχθεί, όμως στην ουσία οι ίδιοι οι μαθητές την έχουν διαλέξει, καθώς ο δάσκαλος γνωρίζει τα ενδιαφέροντά τους. Επιλέγεται για παράδειγμα το θέμα: «*Η θάλασσα*».

Ακολουθεί ο καθορισμός των στόχων: γνωστικοί – συναισθηματικοί – ψυχοκινητικοί.

Οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί :

- Να γνωρίσουν τα "δώρα" της θάλασσας.
- Να μάθουν τα σύνεργα του κολυμβητή.
- Να μάθουν πως περνάμε μια μέρα στη θάλασσα.
- Να μάθουν για το ναυαγιστήριο.
- Να αναφέρουν είδη ψαριών που συναντάμε στο Κρητικό πέλαγος.
- Να μάθουν να ονομάζουν ζώα που ζουν στο βυθό της θάλασσας.
- Να εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα με καλλιτεχνικό τρόπο: με τραγούδια, με ζωγραφική σε πέτρες από τη θάλασσα, ή σύνθεση με κολλάζ, και με τη δημιουργία του δικού τους ποιήματος ή τραγουδιού για τη θάλασσα.
- Να μάθουν τι κάνουμε αν πατήσουμε αχινό, ή πίσσεσ στη θάλασσα.
- Να γράφουν ορθά τις λέξεις όπως : ναυαγιστήριος, κοχύλια, θάλασσα, βυθός, πλοίο, ιχθυοπωλείο, ωκεανός, Κρητικό πέλαγος.

- Να αναφέρουν παραλίες της Κρήτης με γαλάζιες σημαίες και να αιτιολογήσουν γιατί τις έχουν.
- Να υποδύονται ρόλους: του κολυμβητή, του ψαρά, του δελφινιού κλπ.
- Απαραίτητη είναι η καταγραφή των μέσων και των υλικών που θα χρησιμοποιηθούν:
  - Έμφυχο περιβάλλον: Θα πάρουν συνέντευξη από τον παππού ή τη γιαγιά ή τους γονείς για την αντιμετώπιση τσιμπημάτων από τσούχτρα, το τσίμπημα από αχινό ή ψάρι.
  - Θα αξιοποιηθούν έντυπα εικονογραφημένα βιβλία, περιοδικά, ηλεκτρονικό υλικό από το Κέντρο διαπολιτισμικής αγωγής του Πανεπιστημίου Αθηνών και συγκεκριμένα από το υλικό που αφορά τους αλλοδαπούς και παλιννοστούντες μαθητές Νηπιαγωγείου και τάξεων του Δημοτικού.
  - ΜΜΕ (τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση, διαδίκτυο)
  - Μουσεία με πίνακες ζωγραφικής, φυλλάδια και αφίσες από τον Ε.Ο.Τ.
Οι εμπεδωτικές εργασίες έχουν σκοπό την υποβοήθηση στην κατάκτηση των στόχων:
  - Γνωστικός στόχος : «Ο εξοπλισμός του κολυμβητή.»
  - Συναισθηματικός : «Τι θα έλεγες αν ήσουν μέδουσα και τσιμπούσες τους κολυμβητές;»
  - Κινητικός : «Ποιες κινήσεις κάνει ο ψαράς που ψαρεύει με το καλάμι;»

- **Προσανατολισμός των μαθητών στην ενότητα**

Η αφορμή μπορεί να γίνει με μια αφίσα από το υλικό του Κέντρου διαπολιτισμικής αγωγής και εκπαίδευσης ή από το περιοδικό με το σχετικό θέμα της θάλασσας, Επίσης, μπορεί η ανάγνωση ποιήματος του Ελύτη για τη θάλασσα ή κάποιου άρθρου σε εφημερίδα για τον Ολυμπιονίκη Κακλαμανάκη.

Έπειτα, καταρτίζεται το σχέδιο επεξεργασίας της ενότητας με το χωρισμό των μαθητών σε ομάδες με διαφορετικό όνομα, π.χ. «ομάδα των κολυμβητών». Οι εργασίες μπορεί να είναι και ατομικές ή και με ολόκληρη την τάξη.

- **Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων**

Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τις πηγές μάθησης, είτε έξω από το σχολείο, π.χ. σε μια παραλία για να μαζέψουν πέτρες, ή για να την καθαρίσουν, ή στο

ενυδρείο είτε μέσα στο σχολείο, π.χ. να έρθει στην τάξη ένας ναυαγοςώστης ή ένας ψαράς ή ένας καπετάνιος.

Και τα υλικά που χρειάζονται και στις προηγούμενες φάσεις, τα προμηθεύονται οι μαθητές είτε μέσα στο σχολείο είτε έξω από αυτό.

Πριν πραγματοποιηθεί επίσκεψη στο πεδίο, προηγείται η επίσκεψη εκπαιδευτικού στους επιλεγμένους χώρους.

- **Παρουσίαση και αξιολόγηση της εργασίας**

Η έκθεση της εργασίας μπορεί να γίνει με δύο τρόπους ανεπίσημα μέσα στην τάξη ή επίσημα, σε εκδήλωση που θα είναι ανοιχτή στο κοινό.

Και η αξιολόγηση μπορεί να γίνει ανεπίσημα, όσο διεξάγεται η εργασία και την επίσημα με τυπική εξέταση ή τη δημιουργία συνθετικού έργου.

Βιβλιογραφικές παραπομπές:

Θεοφιλίδης, Χρ. (1987). *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*, Λευκωσία: εκδ: Γρηγόρη.

Θεοφιλίδης, Χρ. (1997). *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*, Λευκωσία: εκδ: Γρηγόρη.

Κανάκης Ν. Ιωάννης.(2001). *Η οργάνωση της διδασκαλίας – μάθησης με ομάδες εργασίας*, Αθήνα: Τυπωθήτω.

Ματσαγούρας Γ. Ηλίας. (2006). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*, Αθήνα

www.pi-schools.gr/download/programs/depps/komvosDEPPS-APS.doc